

prof. dr hab. Józef Bednarek
dr Anna Andrzejewska

„ŚRODOWISKO SPOŁECZNO-WYCHOWAWCZE WOBEC ZAGROŻEŃ CYBERPRZESTRZENI I ŚWIATA WIRTUALNEGO”

CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA

Media cyfrowe i związane z nimi technologie informacyjno-komunikacyjne, ze względu na interakcyjność budzą ogromne zainteresowanie wszystkich, począwszy od małych dzieci, poprzez młodzież a kończąc na osobach starszych. Największą i najbardziej aktywną grupą korzystającą z możliwości najnowszych technologii i mediów cyfrowych jest jednak dzieci i młodzież. Komputer i Internet coraz częściej towarzyszy młodym ludziom w poszukiwaniu odpowiedzi na nurtujące ich pytania. W przestrzeni wirtualnej oprócz uzyskania na nie odpowiedzi młody człowiek także napotyka na szereg pułapek i niebezpieczeństw, których niejednokrotnie nie jest świadomy. Zagrożenia te mają wielowymiarowy charakter. Chodzi tu nie tylko o dostęp do nieodpowiednich treści ale także niebezpieczeństwo chorób układu wzrokowego, mięśniowo-szkieletowego, chorób psychicznych. Szczególnie niepokojące są uzależnienia a także w coraz większym stopniu nasilające się specyficzne zachowania związane z realizowaniem różnorodnych form przemocy i agresji zarówno w świecie wirtualnym jak i rzeczywistym, zmiany o charakterze społecznym oraz zagrożenia z zakresu etyki, zanik samodzielnego myślenia i pogłębionej refleksji. Proces ten nie dotyczy już pojedynczych przypadków, ale jest zjawiskiem, mającym charakter masowy, jest niezwykle dynamiczny i występujący powszechnie. Od kilku lat jego siła i zasięg się nasila. Przygotowanie młodego pokolenia do nowych możliwości i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz minimalizowanie skutków to pedagogiczne wyzwanie dla całego społeczeństwa.

Tematyka zagrożeń powodowanych przez cyberprzestrzeń, a szczególnie uzależnień nie jest w wystarczającym stopniu nagłośniona. Dlatego świadomość społeczeństwa w tym zakresie jest bardzo niska. Przeciętny rodzic nie zdaje sobie sprawy, że np. telewizja, komputer, Internet czy telefon komórkowy, a także współczesne roboty mogą być źródłem uzależnienia (o czym świadczą rozmowy z nimi prowadzone podczas szkoleń). Rodzice (opiekunowie) oraz często nauczyciele nie posiadają odpowiedniej wiedzy w jaki sposób diagnozować uzależnienie od cyberprzestrzeni, a tym samym nie potrafią w prawidłowy sposób reagować w przypadku pojawienia się symptomów uzależnienia. Nie posiadają oni także podstawowej wiedzy na temat innych zagrożeń, jakie występują w cyberprzestrzeni. Lekarze nie zwracają uwagi na pewne choroby, które mogą być konsekwencją nieracjonalnego korzystania z narzędzi cyberprzestrzeni, jak również nie łączy się pewnych zachowań nie aprobowanych społecznie z zagrożeniami cyberprzestrzeni, których są one konsekwencją.

Przyczyny i skutki uzależnienia od komputera i Internetu, które określane jest także jako infoholizm są niezwykle złożone, wielorako warunkowane, gdyż zależą od wielu czynników, a skutki społeczno-pedagogiczne, dla poszczególnych środowisk są dramatyczne, czy nawet tragiczne. W porównaniu do wcześniejszych uzależnień od zachowań i używek ten proces jest wyjątkowo niebezpieczny ze względu na różnorodne następstwa dotyczące sfery psychicznej mającej określone implikacje w obszarze wychowawczym, dydaktycznym, relacji z rodzicami i innymi osobami, w tym także kolegami szkolnymi, często rodzącymi przemoc i agresję.

Kolejnym aspektem zagrożeń w cyberświecie jest kwestia wkraczania robotów do codziennego życia człowieka. Powstaje nowy typ relacji człowiek-maszyna, w których należy jasno zdefiniować rolę i miejsce każdego ogniwa tych powiązań. Nowość i mnogość zagadnień wynikających z otwarcia społeczeństwa na nowe technologie wymaga odpowiedzialności, a przede wszystkim znajomości zagrożeń. Dlatego dostrzega się konieczność przygotowania zwłaszcza młodego pokolenia do godnej egzystencji w świecie pełnym automatów i robotów. Młodzież i dzieci kształcone w szkołach powinny zostać wyposażone w wiedzę i umiejętności posługiwania się najnowszymi osiągnięciami techniki. Możliwe to będzie tylko dzięki odpowiedniej jakości kształcenia. Przed pedagogami postawiono wyzwanie umiejętnego wkomponowania w treści nauczania wszystkich tych zagadnień, aby w sposób

ciekawy i przyjemny pokazać szanse i niebezpieczeństwa związane z wkraczaniem robotów do codziennego życia człowieka. Problem ten należy potraktować wieloaspektowo z uwagi na szeroką gamę zastosowania nowoczesnych technologii.

Należy zatem zwrócić uwagę, iż pod wpływem mediów i technologii, zmieniają się tradycyjne postacie zagrożeń wywołujące patologie społeczne (np. alkoholizm) i dysfunkcje oraz marginalizacje rodziny (związane z wykluczeniem społecznym), a jednocześnie pojawiają się nowe, mający ścisły związek ze swoistością świata wirtualnego. W nim bowiem coraz częściej i dłużej przebywają nie tylko dzieci, ale i osoby dorosłe. Zarówno jedni, jak i drudzy uzależniają się od najnowszych technologii. Jednocześnie wspomniane technologie mogą być „doskonałym” narzędziem przestępczości teleinformatycznej, ale również stosowania różnorodnych tradycyjnych form przemocy i nowych ich odmian związanych z przebywaniem wszystkich pokoleń w świecie wirtualnym. Proces ten wywołuje określone konsekwencje społeczno-edukacyjne, dydaktyczne, etyczne, zdrowotne i prawne, także dla instytucji wychowawczych funkcjonujących w społeczności lokalnej.